

COMPARATIVE AND TYPOLOGICAL LINGUISTICS

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-261-6-50>

THE MODELS OF PREPOSITIONAL-CASE CONSTRUCTIONS OF GRAMMATICAL CONJUGATION OF ENGLISH AND UKRAINIAN PREPOSITIONS

МОДЕЛІ ВІДМІНКОВО-ПРИЙМЕННИКОВИХ КОНСТРУКЦІЙ ГРАМАТИЧНОЇ СПОЛУЧУВАНOSTІ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПРИЙМЕННИКІВ

Pomirkovana T. V.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Foreign languages,
Vasyl Stefanyk Precarpathian
National University
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Поміркована Т. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов,
Прикарпатський національний
університет імені Василя
Стефаніка
м. Івано-Франківськ, Україна*

Якщо зіставити прийменникову систему англійської мови, яка за морфологічним типом належить до аналітичних мов, з українською, то варто говорити про досить динамічну систему прийменникових конструкцій останньої, які демонструють вияви аналітичності граматичного ладу цієї слов'янської мови. І, навпаки, здатність прийменника до морфемізації є одним із виявів нового синтетизму в сучасній, переважно аналітичній, англійській мові. Така можливість злиття з попереднім дієсловом чи віддієслівним елементом характерна риса загалом усієї групи германських мов. Вона не властива українській мові, в якій цьому словотворчому засобу відповідає префіксація.

Кожний український прийменник має визначене коло зв'язку з відповідними відмінками і виражає певні відношення тільки з відповідною формою. На цій основі у роботі виявлено моделі граматичної сполучуваності прийменників, тобто відмінково-прийменникових конструкцій української мови.

Модель I. Prep. (біля, близько, коло, від / од, до) + Gen. Так, наприклад, з одним родовим відмінком уживаються прийменники:

1) **біля, близько, коло**, що позначають:

– місце дії, близькість до чогось.

2) **від (од)**, що виражають:

– просторові відношення віддалення;

– причину;

– порівняння при вищому ступені порівняння.

3) **до**, який вказує:

– кінцевий пункт напряму дії;

– час або мету дії;

– об'єкт дії.

Модель II. Prep. (через) + Acc. Прийменник **через** уживається тільки зі **знахідним відмінком** і виражає значення:

– руху впоперек чогось, серединою або зверху;

– час;

– причину;

– засіб, посередництво;

– надмірність у прислівникових зворотах.

З двома відмінками уживаються такі прийменники:

1) **Модель III. Prep. (на) + Acc. + Loc.**

на – зі **знахідним і місцевим** відмінками:

а) зі **знахідним** відмінком **на** позначає:

– місце або предмет, на який направлена дія;

– мету;

– призначення.

б) з **місцевим** відмінком **на** позначає:

– місце, де відбувається дія;

– оточення, в якому відбувається дія;

– час;

– перебування в якомусь стані, положенні;

– привід, причину.

2) **Модель VI. Prep. (над / наді, під / піді) + Acc. + Abl (Inst):**

над (наді) зі **знахідним і орудним** відмінками:

а) зі **знахідним** відмінком **над** позначає:

– напрям дії, місце;

– ступінь порівняння;

– більше, поверх.

б) з **орудним** відмінком **над** позначає:

– просторові відношення;

– об'єкт думки, праці, уваги, суму, жалю тощо;

3) **під (піді)** зі **знахідним і орудним** відмінками:

а) з *орудним* відмінком *під* (*піді*) позначає

– просторову близькість;

б) зі *знахідним* відмінком *під* (*піді*) позначає

– час;

– чинність дії.

З **трьома** відмінками уживаються такі прийменники:

Модель V. Преп. (з / із, зі, зо, за) + Gen. + Acc. + Abl (Inst):

1. з (із, зі, зо) – з родовим, знахідним і орудним відмінками:

а) з *родовим* відмінком *з* (*із, зі, зо*) позначає:

– напрям руху з якоїсь точки чи середовища;

– матеріал;

– причину;

– стосунок до певної галузі науки, мистецтва, техніки.

б) зі *знахідним* відмінком *з* (*із, зі, зо*) позначає:

– приблизність;

в) з *орудним* відмінком *з* (*із, зі, зо*) позначає:

– стан;

– наявність чогось у чомусь;

– спосіб дії.

2. за – з родовим, знахідним, орудним відмінками:

а) з *родовим* відмінком *за* позначає:

– час (період);

б) зі *знахідним* відмінком *за* позначає:

– просторові відношення;

– характер дії;

– часові відношення;

– відстань;

– тимчасову чинність, непостійність, несталість дії, ознаки тощо;

– більше, поверх;

в) з *орудним* відмінком *за* позначає:

– чергування, порядок, послідовність;

– причину.

3) Модель VI. Преп. (у / в) + Gen. + Acc. + Loc.:

у (в) – з родовим, знахідним і місцевим відмінками:

а) з *родовим* відмінком *у* (*в*) позначає:

– приналежність;

б) зі *знахідним* відмінком *у* (*в*) позначає:

– простір, предмет, в середину якого направлена дія;

– новий стан особи;

– час);

– міру, вартість.

в) з *місцевим* відмінком у (*в, уві*) позначає:

– місце, в середині якого відбувається дія;

– час;

– стан.

4) Модель VII. Преп. (по) Acc. + Dat. + Loc.

по зі **знахідним, давальним і місцевим** відмінками:

а) зі *знахідним* відмінком *по* позначає:

– місце дії;

– спосіб дії;

– час: (із значенням *після*);

– підставу для розпізнавання певної дії, ознаки.

б) із *давальним* відмінком *по* позначає:

– характеристику особи, предмета;

в) з *місцевим* відмінком *по* позначає:

– певний відрізок часу, коли відбувається дія.

Провівши аналіз виявлених конструкцій ми можемо зробити висновки: прийменник може вживатися з формою **одного** непрямого відмінка (наприклад: *без, біля, від, для, до, з-за (із-за), з-під, проти, серед* уживається тільки з родовим) або може сполучатися з **двома** відмінками наприклад: *над, під, перед, поза* – із знахідним і орудним відмінками; *на, о (об), по* – із знахідним і місцевим відмінками), чи із **трьома** відмінками (наприклад: *з, за, між* – з родовим, знахідним, орудним відмінками; *в (у)* – з родовим, знахідним, місцевим відмінками).

Література:

1. Вихованець І. Р. Семантико-синтаксичні параметри прийменника. Мовознавство, 1986. № 6. С. 17-24.

2. Загнітко А. П. Українські прийменники : Синхронія і діяcronія : пробний зошит. – Донецьк, 2003. 162 с.

3. Загнітко А. П. Закономірності сполучуваності прийменників зі значенням мети: [матеріали березневої наукової конференції НТШ-Донбас 2007 року]. Донецький Вісник наукового товариства ім. Шевченка. Донецьк: Східний видавничий дім, 2007. С. 38-62.

4. Поміркована Т.В. Постпозиційні моделі англійських прийменників / Т. Поміркована // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал світової науки – ХХІ сторіччя» (13–17 жовтня 2015 р.). Видавництво ПГА. Запоріжжя, 2015. С. 18.